Vol. 1, Issue 1

O‘QUVCHILARDA MILLIY QADRIYATLARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARI VA TARBIYAVIY AHAMIYATI

Boymirzayev Azizbek Karimjanovich
University of Business and Science mustaqil izlanuvchisi
e-mail: azizbekboymirzayev525@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada o‘quvchilarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati, samarali shakl, metod va vositalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: Milliy qadriyatlar, o‘quvchilar tarbiyasi, ma’naviy-axloqiy tarbiya, milliy o‘zlikni anglash.

Аннотация. В статье рассматриваются педагогическое значение, эффективные формы, методы и средства воспитания учащихся на основе национальных ценностей.

Ключевые слова: Национальные ценности, воспитание учащихся, духовно-нравственное воспитание, национальное самосознание.

Abstract. This article examines the pedagogical significance, effective forms, methods, and means of educating students based on national values.

Keywords: National values, student education, moral and ethical education, national identity.

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlodning ma’naviy dunyoqarashini rivojlantirish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash ta’lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Axborot oqimining jadallashuvi, turli madaniy qarashlarning keng tarqalishi yoshlarning milliy o‘zligini anglashiga ham muayyan ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu sababli ta’lim muassasalarida o‘quvchilarning tarixiy

xotirasi, milliy madaniyatga daxldorligi va ma’naviy mas’uliyatini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish zarur.

Milliy qadriyatlar xalqning ko‘p asrlik hayotiy tajribasi, urf-odatlari, an’analari, tili, madaniyati va ma’naviy qarashlari asosida shakllangan boylikdir. Ularni yosh avlodga yetkazish faqat nazariy bilim berish bilan cheklanmasdan, kundalik hayot, oilaviy munosabatlar va ijtimoiy faoliyat bilan uzviy bog‘liq holda amalga oshirilishi lozim. O‘zbekiston ta’lim tizimida yoshlarni mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy faol, vatanparvar va yuksak axloqiy fazilatlarga ega shaxslar etib tarbiyalashga qaratilgan islohotlar mazkur masalaning dolzarbligini yanada oshirmoqda.

Asosiy qism. O‘quvchilarda milliy qadriyatlarni shakllantirish ko‘p qirrali pedagogik jarayon bo‘lib, unda ta’lim muassasasi, oila, mahalla va keng jamoatchilik hamkorligi muhim o‘rin egallaydi. Mazkur jarayon samaradorligi tarbiyaviy faoliyatning mazmuni, tashkil etish shakllari hamda o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olishga bog‘liq.

Milliy qadriyatlarni o‘zlashtirish jarayonini quyidagi asosiy yo‘nalishlarda tashkil etish maqsadga muvofiq:

Tarixiy-madaniy meros vositasida tarbiyalash. O‘quvchilarga buyuk ajdodlarimizning ilmiy, madaniy va ma’naviy merosini o‘rgatish orqali ularda tarixiy xotira va milliy g‘urur tuyg‘ularini rivojlantirish mumkin. Bunda Alisher Navoiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Mirzo Ulug‘bek kabi mutafakkirlarning hayoti va ilmiy faoliyatini o‘rganish, tarixiy obidalarga sayohatlar uyushtirish, muzey materiallaridan foydalanish samarali hisoblanadi.

Oilaviy qadriyatlar asosida tarbiyalash. Oila bolaning dastlabki ijtimoiylashuv muhiti bo‘lib, unda hurmat, mehr-oqibat, halollik, mas’uliyat va o‘zaro yordam kabi fazilatlar shakllanadi. Ota-onalarning shaxsiy namunasi, oilaviy suhbatlar, avlodlar o‘rtasidagi munosabatlar o‘quvchilarning axloqiy qarashlariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Shu maqsadda “Oilamizning qadriyatlar xaritasi”, “Avlodlar xotirasi”, “Oilamizdagi ezgu an’analar” kabi ijodiy topshiriqlardan foydalanish mumkin.

Milliy qadriyatlarni amaliy faoliyat orqali singdirish. Tarbiyaviy jarayonda o‘quvchilarga milliy qadriyatlarning mazmunini tushuntirish bilan bir qatorda, ularni amalda namoyon etish imkoniyatini yaratish muhimdir. Masalan, keksalarga ko‘maklashish, mahalla hududini obodonlashtirish, tabiatni asrash, xayriya tadbirlarida qatnashish va jamoaviy loyihalarni amalga oshirish orqali insonparvarlik, hamjihatlik va ijtimoiy mas’uliyat shakllanadi.

Innovatsion pedagogik metodlardan foydalanish. Milliy qadriyatlarni o‘rgatishda an’anaviy suhbat va tushuntirish usullari bilan bir qatorda, interfaol metodlardan foydalanish ta’lim samaradorligini oshiradi. Jumladan, “Aqliy hujum”, “Muammoli vaziyat”, “Klaster”, “Debat”, “Rolli o‘yin” va loyiha metodlari o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi hamda ijodiy faolligini rivojlantiradi.

Shuningdek, “Zamonaviy yoshlar hayotida milliy qadriyatlarning o‘rni” mavzusida tashkil etilgan munozarada o‘quvchilar milliy an’analarni zamonaviy hayot talablari bilan uyg‘unlashtirish masalalarini muhokama qiladilar. “Bir qadriyat – bir ezgu amal” loyihasi doirasida esa har bir o‘quvchi muayyan milliy qadriyatni tanlab, uni kundalik hayotida amalda namoyon etishga intiladi.

O‘quvchilarda milliy qadriyatlarni shakllantirish samaradorligini oshirish uchun quyidagi pedagogik shartlarga rioya qilish lozim:

– ta’lim mazmunida milliy tarix, madaniyat va ma’naviy merosga oid ma’lumotlarning izchil yoritilishi;

– tarbiyaviy faoliyatda oila, mahalla va ta’lim muassasasi hamkorligining mustahkamlanishi;

– o‘quvchilarning mustaqil izlanishi va ijodiy tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash;

– milliy va umuminsoniy qadriyatlar o‘rtasidagi uzviylikni ochib berish;

– tarbiyaviy tadbirlarning amaliy faoliyat bilan bog‘liq holda tashkil etilishi;

– o‘quvchilarning individual xususiyatlari va qiziqishlarini hisobga olish.

Mazkur shartlarning amalga oshirilishi o‘quvchilarda milliy o‘zlikni anglash, tarixiy merosga hurmat, jamiyat hayotiga daxldorlik va fuqarolik mas’uliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, milliy qadriyatlarni ekologik madaniyat, tabiatga ehtiyotkorona munosabat, jamoat mulkini asrash kabi zamonaviy tarbiyaviy yo‘nalishlar bilan bog‘lash yoshlarning ijtimoiy faolligini kuchaytiradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, o‘quvchilarda milliy qadriyatlarni shakllantirish uzluksiz, tizimli va hamkorlikka asoslangan pedagogik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonda tarixiy-madaniy meros, oilaviy tarbiya, mahalla an’analari hamda innovatsion pedagogik metodlardan kompleks foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Milliy qadriyatlarni o‘quvchilar ongiga singdirish ularning nafaqat ma’naviy dunyoqarashini boyitadi, balki mustaqil fikrlash, insonlarga hurmat, vatanparvarlik va ijtimoiy mas’uliyat kabi fazilatlarini ham rivojlantiradi. Shuning uchun ta’lim muassasalarida milliy tarbiyani nazariy bilimlar bilan cheklamasdan, kundalik hayotiy tajriba va amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish zarur. Bu esa ma’naviy yetuk, milliy o‘zligini anglagan va jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo‘shadigan barkamol avlodni voyaga yetkazishning muhim shartidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Boymirzayev A.K. Boshlang‘ich ta’limda STEAM texnologiyalari. Darslik. «Sunrise-pro» nashriyoti. ISBN:978-9910-235-05-4. –Namangan, 2025. -b. 292
2. Boymirzayev A.K. Umumta’lim maktablarida o‘quvchi-yoshlar tarbiyasini tashkil etish va tarbiya fanini o‘qitishning huquqiy-nazariy asoslari // “Pedagogik mahorat” ilmiy-nazariy va metodik jurnal, 7-soni. ISSN 2181-6883. -Buxoro, 2025. -b. 203-206
3. Nazarov Q. G‘oyalar falsafasi. Tajribaviy qo‘llanma. -Toshkent: Akademiya, 2011. -b.84.

4. Ortiqov N. Milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida o‘quvchi shaxsini axloqiy shakllantirish: Pedagogika fanlari doktori. ... diss. -T., 2000. 305 -b.

5. Ortiqov N. Milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida o‘quvchi shaxsini axloqiy shakllantirish: Pedagogika fanlari doktori dis. -T., 2000. 305 -b.